

УДК 069:12:069:7(73):379.8
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2018.152942>

Гончарова Олена Миколаївна
доктор культурології, професор,
професор кафедри музеєзнавства
та експертизи історико-культурних цінностей
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8649-93>
o.m_goncharova@yahoo.com
Researcher ID: F-6473-2015

МУЗЕЙНІ ПРАКТИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ В ХУДОЖНІХ МУЗЕЯХ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ

Мета статті полягає у введенні до вітчизняного культурологічного дискурсу аналітично обробленої та узагальненої інформації щодо орієнтованих на дітей музейних практик художніх музеїв ФРН. **Методологія** дослідження складається з сукупності методів: аналізу і синтезу, порівняльного, описового метода. **Наукова новизна** роботи полягає у розширенні знання щодо музейних практик художніх музеїв ФРН, зокрема, тих, що орієнтовані на дітей. Художні музеї країни пропонують програми, диференційовані в залежності від вікових категорій дітей та підлітків: від трьох років до учнів старших класів. Ці програми дозволяють дітям краще зрозуміти історію мистецтв, а також специфіку сучасного мистецтва. Подібні музейні практики спираються на декілька концептуальних підґрунть: концепцію навчання через гру, концепцію художнього музею як культурного центру сімейного дозвілля, концепцію неформальної освіти засобами мистецтва, концепцію розвитку операційного інтелекту дитини засобами мистецтва. **Висновки.** Ознайомлення з орієнтованими на дітей практиками художніх музеїв ФРН надає можливість для запровадження українськими художніми музеями аналогічних практик в роботу з дитячою аудиторією.

Ключові слова: художні музеї ФРН; орієнтовані на дітей музейні практики.

Гончарова Елена Николаевна, доктор культурологии, профессор, профессор кафедры музееведения и экспертизы историко-культурных ценностей Киевского национального университета культуры и искусств

Музейные практики для детей в художественных музеях Федеративной Республики Германия

Цель статьи заключается в введении в отечественный культурологический дискурс аналитически обработанной и обобщенной информации относительно ориентированных на детей музейных практик художественных музеев ФРН. **Методология** исследования состоит из совокупности методов: анализа и синтеза, сравнительного, описательного метода. **Научная новизна** работы заключается в расширении знания относительно музейных практик художественных музеев ФРН, в частности, тех, которые ориентированы на детей. Художественные музеи страны предлагают программы, ориентированные на разные возрастные категории детей и подростков: от трех лет до школьников старших классов. Эти программы позволяют детям лучше понять историю искусств, а также специфику современного искусства. Подобные музейные практики опираются на несколько концептуальных оснований: концепцию обучения через игру, концепцию художественного музея как культурного центра семейного досуга, концепцию неформального образования посредством искусства, концепцию развития операционного интеллекта ребенка средствами искусства. **Выводы.** Ознакомление с ориентированными на детей практиками художественных музеев ФРН дает возможность внедрения украинскими художественными музеями аналогичных практик в работу с детской аудиторией.

Ключевые слова: художественные музеи ФРН; ориентированные на детей музейные практики.

Goncharova Olena, D.Sc. in Cultural studies, professor, professor of the Department of Museology and expertise of historical and cultural values, Kyiv National University of Culture and Arts

The German Federal Republic (Bundesrepublik Deutschland) Art Museums` practices for children

The purpose of the article is to introduce analytically processed and generalized information about museum practices of German Federal Republic art museums which are focused on children into the national cultural discourse. **The methodology** consists of such methods as analysis and synthesis, comparative as well as descriptive method. **The scientific novelty** of work is to increase knowledge about the museum practices of German Federal Republic art museums, which is focused on children. Such practices of some German Federal Republic art museums took into account the children's audience, generally view edit as one of the irtargetsegments, and some consider working with children and adolescents as the essential component of the irmission. They propose differentiated programs for children of different ages, from children aged 3 and graduating college students and universities. Such programs give children the opportunity to understand the history of arts, as well as specifically of modern art. Participation in such cultural communication with the help of artifacts of museums for children is considered to be a significant factor in the formation of the perception of the art. Similar museum practices are based on a number of conceptual foundations: the concept of learning through the game, the concept of the personal increasing by means of artistic communication, the concept of an art museum as a cultural center of family leisure, the concept of informal education by means of art, the concept of development operating intellect by means of art. **Conclusions.** Familiarity with practices that oriented on children by German Federal Republic art museums provides an opportunity for Ukrainian art museums to introduce similar methods to work with children's audiences.

Key words: Art Museums in the German Federal Republic; Museums` practices for children.

Актуальність роботи. Музей як соціокультурний інститут не існує без відвідувача, а музей сучасний – без відвідувачів різних соціальних, професійних, вікових та інших категорій. Серед яких все більш помітний сегмент становить дитяча аудиторія. В умовах ринкової економіки музеї дедалі пильніше вивчають потреби цієї категорії відвідувачів з метою запропонувати музейний продукт, який би був їй цікавим і корисним, і водночас поєднував функції розваги, навчання і виховання.

У руслі світового тренду українські музеї останніми роками все активніше впроваджують програми, розраховані на дитячу аудиторію. З огляду на те, що на відміну від, скажімо, США, де існує як ціла мережа власне дитячих музеїв, в Україні дитячі музеї знаходяться на стадії становлення, завдання роботи музеїв іншого профілю з цією віковою аудиторією є надзвичайно актуальними.

Для українського музеєзнавства як наукового напрямку тематика дитячих програм і методологія їх організації та проведення у зарубіжних музеях є малодослідженою. Зокрема це стосується вивчення подібних програм, що впроваджуються художніми музеями Федеративної Республіки Німеччини. Тому введення у науковий дискурс музеєзнавства інформації про сучасні практики роботи з дітьми художніх музеїв цієї країни є актуальним як з огляду на культурологічні дослідження, так і для музейної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художні музеї Федеративної Республіки Німеччини в якості об'єкту культурологічного дослідження в Україні ще майже не поставали. Втім, сукупне зібрання художніх музеїв країни, попри жахливі втрати під час Другої світової війни і внаслідок повоєнних репарацій, не поступається сукупним зібранням художніх музеїв Італії, Франції, Великої Британії і США. Тому дослідження музейних практик навіть окремих з них представляє пізнавальний інтерес для вітчизняних фахівців музейної справи. Обрання ж в якості предмету даної статті орієнтованих на дітей практик цієї категорії музеїв ФРН викликано необхідністю виділити досвід організації роботи з дитячою аудиторією непрофільних для неї музеїв.

Не зважаючи на те, що в ФРН існує кілька десятків спеціалізованих музеїв для дітей, обрання в якості об'єктів дослідження не їх, а художніх музеїв, зумовлено культурною ситуацією в сучасній Україні. Оскільки за відсутності дитячих музеїв у нашій країні програми для цієї вікової категорії розробляють і впроваджують музеї інших видів і типів, у т.ч. художні.

Подібний аспект аналізу не знайшов відображення не тільки у вітчизняних, але й зарубіжних публікаціях. У тому числі найбільш популярних: Ф. Вайдахера [2], К. Хадсона [3], Т. Калугіно [4], Т. Галкіної [5].

У книзі «Впливові музеї» Кеннета Хадсона [3] наводяться приклади роботи природничих музеїв зі школярами, втім не йдеться про практики роботи з дітьми, які були б властиві музеям художнім. У написаному Корнелією Брунингхаус-Кнубель з Німеччини розділі монографії «Управление музеем: практическое руководство» лише згадується про те, що «музеї можуть запропонувати безперервну освіту для людей будь-якого віку від маленьких дітей до пенсіонерів...» [1,119], але аналізу чи прикладів роботи художніх музеїв із дітьми не наводиться.

На думку авторів розділу «Життя в суспільстві, що навчається: музеї та вивчення вільного вибору» книги «Супутник до музейних досліджень» John H. Falk, Lynn D. Dierking, and Marianna Adams, учні сприймаються як віртуальні порожні дошки, їх попередній досвід, інтереси та мотиви вважаються суттєвими, проте не враховуються активно в аналізі навчального процесу. Ця модель навчання спрямована насамперед на набуття та збереження нової інформації. Хоча конструктивістські ідеї навчання поширюються в академічних колах протягом досить тривалого часу, модель навчання біхевіористів продовжує процвітати в музеях... Багато музеїв, свідомо чи несвідомо, працюють належним чином, налаштовуючи освітлення, створюючи правильні етикетки, проте деякі з них позиціонують музейні об'єкти «просто так»... Конструктивістська модель, однак, розглядає навчання як контекстуальний процес. Попередні знання, досвід, інтереси та усі мотиви складаються з особистого контексту, який вкладено в комплекс соціокультурного та фізичного контексту... у часі та просторі (пер наш. – О.Г.) [7, 325]. Більш типовим є навчання відвідувачів двома паралельними шляхами: (а) за допомогою вивчення глобальних ідей; (б) вивчення специфічних, але, як правило, ідіосинкразійних фактів та концепцій... Результати нещодавніх досліджень (Falk and Storksdiack 2005) допомогли продемонструвати, наскільки складними є процеси та результати навчання у музеях (пер наш. – О.Г.) [7, 328].

Одна з останніх публікацій – стаття музеологів Jessica J. Luke, Susan M. Letourneau, Nicole R. Rivera, Lisa Brahm, Sarah May – присвячена застосуванням ігрових практик у музейній роботі з дітьми [8], але предметом їхнього дослідження виступали спеціалізовані дитячі музеї.

Як зауважує Werner Frömming, завідувач відділом культури у Гамбурзі, затвердження розширеної концепції культурологічної орієнтації для дітей і молоді сприяє культурній освіті в музеї як ключовій компетенції [10, 26-31].

Музеї є важливим елементом культурної освіти в Німеччині, що засвідчується відповідями Сенату земель Німеччини на запити партій. Тема культури та освіти для дітей у музеях м. Бремена та м. Бремерхафена, спрощення доступу дітей до музею, ведення статистики кількості дітей та підлітків серед відвідувачів, спрямованість та якість дитячих освітніх програм, кількість інноваційних проектів, безкоштовних програм, екскурсій для дітей та сімей, їх регулярного державного фінансування

висвітлена у відповіді Сенату Бремену на запит фракції Alliance 90 / The Greens від 22.2.2016 р. «Діти та молодь: спрощення шляху до музею та культурної участі» [11].

Відкриття нових музеїв, ремонт приміщень та оновлення експозиції стає можливим завдяки державній програмі "Інвестиції в національні культурні установи" у Саксонії. Так, у березні 2018 р. у Дрездені було відкрито оновлений дитячий музей площею 500 кв.м. у музеї гігієни [25].

Як пише Eileen Hooper-Greenhill у дослідженні «Зміна цінностей у художніх музеях: переосмислення комунікації та навчання», розвиток нового нарративу в художніх музеях вимагає нових способів мислення про колекції та аудиторію, їх нових способів інтеграції на основі поєднання знання, влади, ідентичності та мови [9, 130].

Автором статті раніше було проведено аналогічне дослідження щодо художніх музеїв США [5]. Втім, досліджень орієнтованих на дітей музейних практик художніх музеїв ФРН не проводилось.

Мета статті полягає у введенні до вітчизняного наукового дискурсу аналітично обробленої та узагальненої інформації щодо орієнтованих на дітей музейних практик художніх музеїв Федеративної Республіки Німеччини.

Наукова новизна статті полягає у введенні до вітчизняного культурологічного і музеєзнавчого дискурсу узагальненої інформації про орієнтовані на дітей практики в художніх музеях Федеративної Республіки Німеччини.

Виклад основного матеріалу. Поява у ФРН власне дитячих музеїв припадає на кінець ХХ століття. Нині їх нараховується кілька десятків. Однак поряд з цими спеціалізованими музеями програми для дитячої аудиторії пропонують й інші музеї, зокрема, художні. Причому як класичні: Старий музей і Пергамський музей у Берліні, так і модерні: музей Брандхорста в Мюнхені або музей Бергрюна в столиці ФРН.

Видовий характер художніх музеїв зумовлює специфіку їхніх орієнтованих на дітей практик. Здебільшого програми, які пропонуються цій категорії відвідувачів, мають просвітницький і навчальний характер і диференційовані в залежності від віку.

Наприклад, Гравюрний кабінет Берліна пропонує ряд програм для дітей 6-12 років та для підлітків. Зокрема, при музеї діє дитяча академія для дітей віком 9-12 років. Музей пропонує батькам долучати дітей до мистецтва шляхом відвідувань екскурсій, участі у дискусіях, прослуховуванні лекцій за участі експертів. Курси передбачають 5-10 занять.

Тут також можна ознайомитися з історією графіки, подивитися і спробувати створити графічні зображення як вручну, так і за допомогою копіювального верстату. Пропонується попрактикуватися й у створенні малюнків або ж поспостерігати за процесом створення графічних зображень у форматі майстер-класу (така програма діє для дітей віком 6-12 років) [12].

У Музеї Брандхорста (м. Мюнхен), який спеціалізується на зібранні та експонуванні творів класичного модернізму і сучасного мистецтва, для дітей віком від 6 до 12 років передбачено програму «Музика в малюнках», завдяки якій дітям у ненав'язливий спосіб прищеплюється любов до мистецтва. Кольорові зображення передаються із музичним (звуковим) супроводом, таким чином дітям демонструється техніка «музичного колажу». Для наочної демонстрації цього методу використовується добірка малюнків.

Також в музеї проводиться 4-денний курс малювання для підлітків (від 13 років). Курси проводяться як працівниками музею, так і спеціально запрошеними фахівцями. Графічний дизайн, класичні малюнки або комікси – діти можуть експериментувати, спробувати будь-яку з технік (так званий вільний стиль) [13].

У Картинній галереї Берліна дітям від 6 до 12 років пропонуються різноманітні тематичні екскурсії («Золоті часи», «Емоції в картині: гнів, страх і горе», «Історії ароматів – запахи в малюнках», «Різдвяна історія» і т.ін.). Подібний підхід є досить популярним і притаманним цілому ряду музеїв Німеччини, він сприяє не лише засвоєнню дітьми молодшого віку інформації, але й допомагає розкрити їх творчі здібності, підштовхнути до активного пізнання світу, спонукає до глибшого сприйняття мистецтва. Тут також діє програма «Я відкриваю для вас музей» - спеціально для дитячої аудиторії [14].

У Музеї Бергрюна (м. Берлін), який також спеціалізується на зібранні творів класичного модернізму і сучасного мистецтва, для школярів діють такі програми: виставка-обговорення «Класика, але сучасна», семінар «Клеєксен», присвячений творчості Пауля Клеє, виставка-обговорення «Знайомтеся з мистецтвом, зустрічайте людей...», семінар «Моє кубічне Я», семінар «Фарба з ножицями. Зустріч кольору та форми з Анрі Матісом», в рамках якої дітей вчать малювати за допомогою ножиць, виставка-обговорення «Садіба Пікассо», в центрі якого – твори Пабло Пікассо, пов'язані з тваринами (ця програма розрахована і на дітей дошкільного віку), виставка-обговорення «Я хотів стати художником, і я став Пікассо» тощо [15].

У Музеї Антона Ульріха (м. Брауншвейг), який має у своєму розпорядженні різноманітні фонди від творів живопису до нумізматичних колекцій і однієї з найкращих у Німеччині колекцій порцеляни, підібрані програми, розраховані як на дошкільнят, так і на школярів усіх класів навчання. Метою програм є наближення дитячої аудиторії до мистецької тематики шляхом поєднання викладацької та художньої практик. Наголос робиться на оригінальних мистецьких творах. В рамках екскурсій та обгово-

рень відбувається краще осмислення творів мистецтва дитячою і підлітковою аудиторією. Кожна екскурсія підбирається відповідно до потреб і можливостей кожної вікової групи.

Так, для дошкільнят передбачено програму «Мій перший візит до музею», в рамках якої дітям пропонується доторкнутися до великого мистецтва у той спосіб, який дозволить зацікавити малечу цим напрямком людської діяльності на основі обраних експертами прикладів.

Для більш старшої вікової групи пропонуються програми «Тварини на малюнках», «Замок Данквардероде з середньовічною колекцією - Середньовіччя оживає», для дітей молодшого шкільного віку: «Світ речей – натюрморт», «Перука, оксамит і шовковий шарф», «Портретне представлення», «Урок в музеї», «Геркулес та Супермен», «Боги і напівбоги», «Дослідження природи – пейзажний живопис», «Захоплюючі часові явища», «Вода – основа життя», «Перетворення та виваженість» – центральні теми бароко» [16].

Дуже насиченою є програма для різних вікових груп дітей у Музеї Бодє (м. Берлін). Так, музей пропонує понад півтора десятки різноманітних семінарів, лекцій, екскурсій, обговорень. Серед них: «Давні міфи» - виставка та її обговорення, програма орієнтована на учнів 1-6 класів, семінар «Образи» для учнів 4-6 класів, також він підходить для учнів професійно-технічних училищ, «Християнські фестивалі» - виставка та обговорення для дітей дошкільного віку та учнів 1-6 класів, семінар «Майстерня дракона» - 1-3 класи та дошкільнята, семінар «Ангели – небесні істоти» (1-6 класи), семінар «Практикум естетики: розкажіть свою історію» (4-6 класи), бесіда «Давайте поговоримо про секс. Гендер і сексуальне життя в образотворчому мистецтві» (старшокласники), семінар «Любов, страждання, пристрасть» (старші класи школи, профтехучилища), семінар «Мозаїка: багато кольорових камінців» (всі класи середньої школи), «Музей рухається: скульптура, музей і рух» (всі класи школи), «Цікавість: перший візит в Музей Бодє» (виставка та її обговорення, 1-3 класи, дитячий садок), «Скульптура: матеріали та дизайн» (виставка та її обговорення, старші класи), «Зображуємо тварин» (виставка та її обговорення для дошкільнят та учнів початкової школи), «Порівняй» (виставка-обговорення для учнів всіх класів середньої школи), «Від Геркулеса до Людини-павука» (семінар, 1-6 класи), «Це пов'язано зі мною. Познайомтеся з Музеєм Бодє» (програма вихідного дня, 1-6 класи), «А ви впізнаєте мистецькі стилі?» (виставка і обговорення, старші класи школи, учні профтехучилищ) [17].

Можливості самостійного (онлайн) вивчення музейних експозицій та історій, пов'язаних з ними, пропонує для малечі музей Вальрафа-Ріхартса (м. Кельн). Розробники дитячих програм пропонують дитячій аудиторії взяти участь в «музейному раллі», різноманітних квестах, розгадуванні загадок разом із мухою Віллі та її друзями – слоном і кроликом, а також поділитися власною творчістю. Це може бути малюнок, вірш, історія, кращі з яких публікуються на сайті або навіть виставляються в музеї [18].

Пергамський музей (м. Берлін) подібно до Музею Бодє також має дуже широкий спектр програм, розрахованих на дитячу та підліткову аудиторію. Як і у випадку з Музеєм Бодє і ще рядом музеїв, в рамках дитячої програми Пергамського музею передбачені семінари та обговорення виставок, розраховані на різні вікові групи. Зокрема, семінари для дітей 9-12 років, серед яких - «Каліграфія», «Килими, що звучать», «Шаблони»; обговорення виставок для аудиторії 6-12 років: «Храми, ворота, палаци – час подорожі Пергамським музеєм», «Виткані історії», «Сафарі в Пергамському музеї: полювання на левів, міфічних істот та дивовижних птахів», «Трюки та інструменти художників», «З біноклем і лупою: ворота ринку Мілета», «Мардук, Іштар і Ко - великі боги Месопотамії», «У вас є звук?» тощо.

Для дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку передбачено семінари «Увага, монстри!» (дитячий садок, 1-6 класи), «Розуміння архітектури» (5-6 класи), «Викопувати, досліджувати, уявляти» (5-6 класи), «Захисник злодіїв» (5-6 класи), «Шаблон - мистецтво та математика в повсякденному житті» (5-6 класи), обговорення виставок – «П'ять основних моментів - одна година» (5-6 класи), «Секретні символи - зашифровані повідомлення» (6 і старші класи), «Культуртрансфер» (старша школа, професійні технічні училища), «Казки та міфи в ісламській культурі» (всі вікові групи – від дошкільнят до старшокласників), «Месопотамія та Біблія» (5 клас і старші), «Релігійне розмаїття ісламських культур» (5-6 та старші класи), «Гарна і досконала?» (учні старших класів і профтехучилищ), «Від Ассур-нассірпала до Навуходоносора. Відвідування давнього володаря Сходу» (всі класи).

Додамо, що програми присвячені різноманітним напрямкам, стилям, технікам в образотворчому мистецтві, а для успішного їх засвоєння дітьми використовуються ігрові прийоми [19].

Римсько-германський музей (м. Кельн) також пропонує широкий спектр програм для дітей різних вікових груп. Особливості програм цього музею в тому, що дітям пропонується пізнати побут, одяг, культуру Давнього Риму через ігрові практики.

Наприклад, програми для дітей дошкільного віку покликані розвивати у дітей мовні навички, давати перші історичні знання. Програми для школярів у свою чергу покликані розвивати більш поглиблені знання у сфері культури та мистецтва.

Римсько-германський музей Кельна пропонує зокрема такі заходи: «День народження в музеї» (для дітей від 10 років), семінар «Діоніс. Мозаїка» - від 10 років, «День народження в тогах та туніках» (від 8 років), «Масляні лампи - світло в римському будинку» (від 8 років), «Подорож до епохи неоліту» (від 8 років), «Грайте з нами! Дитячі ігри з римських часів» (від 8 років) тощо [20].

Стара національна галерея Берліна також пропонує ряд програм на вибір для школярів і дошкільнят. Зокрема, для дітей віком 6-12 років пропонується програма «Мій похідний щоденник». Вона

має на меті розповісти дітям, як художники під час своїх прогулянок чи подорожей робили нотатки, ескізи; дітям демонструються наочні приклади. Також для цієї вікової групи пропонуються практикуми та лекції «Таємничі світи в малюнку», «Міфи та казки в давнину», «Те, що ти завжди хотів знати» і т.ін.

Також для школярів Стара національна галерея пропонує практикум «Моя точка зору – це моя точка зору», виставки та обговорення «Блакитний – це не те ж саме, що синій» (прищеплення розуміння кольорів на прикладах картин у жанрі мариністики), «Каспар Давид Фрідріх – аналіз роботи», «Музей тварин», «Відкрийте для себе імпресіонізм» та інші [21].

За аналогічною системою побудовані дитячі програми в Старому національному музеї Берліна. Це – семінари, обговорення за тим самим віковим поділом (6-12 років, дошкільнята та старша школа). Серед інших виділяється «Мовна ніч в музеї», і саме цей захід відрізняє програму в цьому музеї від інших [22]. В центрі більшості заходів для дітей – давньоримська тематика, як і в Римсько-германському музеї Кельна.

У Кунстхалле (Художньому музеї) міста Гамбурга на відміну від більшості музеїв, про які йшлося вище, є й програми для найменших – дітей віком 3-5 років. Для аудиторії 3-5 років, зокрема, пропонується робота з кольорами, різноманітні цікаві історії у галузі мистецтва, пропонується провести «подорожі в часі», дослідити рух в малюнках, демонструються різноманітні техніки.

Тобто робота з наймолодшою аудиторією побудована на розвитку здатності дітей до прояву фантазії, за допомогою якої вони почнуть пізнавати світ мистецтва.

Що ж до роботи зі школярською аудиторією в Кунстхалле Гамбурга, то вона побудована за аналогічним з вищеописаними музеями принципом, але з ширшими можливостями для різних категорій школярів. Тобто, мова не лише про семінари і виставки-обговорення, але й окремі майстер-класи, інтерактивні бесіди тощо.

Зокрема, для 1 - 2 класів пропонується інтерактивний перегляд зображень із сенсорним сприйняттям, для 1-3-х - інтерактивний перегляд зображень із мовними прийомами та застосуванням методів творчого письма, 1-6-х - філософська розмова та майстер-клас за вибірковою технікою, для всіх класів (з 1-го по 13-й) – передбачений «День проекту на основі методів естетичного дослідження», з 3 по 13-й – майстер-клас з перформансами та художніми експериментами, 7 - 13 клас - інтерактивна бесіда / семінар з методами дублювання, 9 - 13 клас - інтерактивна розмова з концептуальними арт-підходами, 3-й - 13-й клас - музейні дискусії на теми, що охоплюють різні епохи, 9-13 клас - бесіди та робочі групи з дидактичним матеріалом.

Як можемо пересвідчитися, тут, на відміну від інших музеїв, є багато програм, прийнятних і для 1-3, і, водночас, для середніх і старших класів німецької школи [23].

У Державній галереї Штутгарта робота з дошкільнятами починається з 4 років. Тут, окрім програм для дітей дошкільного віку, є програми спеціально для молодших класів, середніх і старших класів. Наприклад, дітям пропонується «пригодницький тур», під час якого малята ознайомлюються з 4-6 роботами, а потім за допомогою малювання олівцями творчо відображують те, що вони побачили.

Музей також пропонує спеціальні святкові пропозиції для дітей від чотирьох до дванадцяти років. Після інтерактивної екскурсії музеєм проводиться художня робота в майстернях. Можна обирати тематичні семінари для різних вікових груп, перелік яких музей публікує на початку кожного кварталу.

Музей посилається на навчальні плани шкіл федеральної землі Баден-Вюртемберга і не тільки в мистецтві, але і на плани уроків мови та історії. Тобто, адміністрація музею застосовує комплексний підхід у виховній і просвітницькій роботі, що стосується не лише галузі мистецтва [24].

Додамо, що, переважно, тривалість одного заходу в цьому та більшості інших музеїв складає 60 хвилин.

У німецьких музеях програми для дітей користуються популярністю, на ряд курсів є постійний попит, тому адміністрації музеїв зазвичай пропонують бажаним попередню онлайн-реєстрацію для того, щоб завчасно записатися, адже кількість місць на певний час та на певну програму зазвичай є обмеженою.

Програми можуть змінюватися, удосконалюватися, далеко не всі з них діють постійно, адміністрації музею можуть підбирати нові програми та винаходити нові ідеї залежно від актуальності, вимог часу та запитів аудиторії.

Програми є різноманітними і пропонуються не лише суто для дитячої аудиторії, а й для сімейного дозвілля, аби у батьків і дітей була можливість спільно оглянути виставки і попрацювати, поекспериментувати разом. Вони розраховані не лише на дітей, які проявляють цікавість в сфері мистецтва або мають в цьому напрямку певні здібності, але й на максимально широку аудиторію, серед якої є великий відсоток тих, хто не мав досі потягу до творчості. Головна мета – допомагати дітям розширяти світогляд, вчити любити і сприймати прекрасне.

Важливим аспектом є постійна співпраця зі школами, професійно-технічними училищами та дошкільними закладами, що надає процесу залучення дітей до мистецьких практик системності.

Висновки. Робота художніх музеїв Федеративної Республіки Німеччини з дитячою аудиторією є різноманітною, системною, розрахованою на різні вікові групи і передбачає комплексний підхід, що дозволяє забезпечувати не лише розвиток творчого потенціалу дітей та їх зацікавленість мистецтвом,

але й розширювати інші навички. Дана практика заслуговує на увагу з метою запозичення методологічних підходів до роботи з дитячою аудиторією.

Література

1. Брунигхаус-Кнубель, К. Музейное образование в контексте функций музея. Управление музеем. Практическое руководство. Париж: ИКОМ, 2004. С.119-132.
2. Вайдачер, Фрідріх. Загальна музеологія; [навч. пос.]. Львів: Літопис, 2005. 632 с.
3. Хадсон К. Влиятельные музеи / [пер. с англ.]. Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. 194 с.
4. Калугина Т. П. Художественный музей как феномен культуры. СПб.: ООО «Издательство "Петрополис"», 2001. 224 с.
5. Галкина Т. В. Музееведение: детский музей. Томск, 2004. 32 с.
6. Гончарова О. М. Культурні практики для дітей у художніх музеях США. *Вісник НАКККіМ*. К.: Міленіум, 2018. Вип. 2. С. 3-7.
7. John H. Falk. Living in a Learning Society: Museums and Free-choice Learning / John H. Falk, Lynn D. Dierking, and Marianna Adams. *A companion to museum studies*; [edited by Sharon Macdonald]. Padstow, Cornwall: T.J. International Ltd, Blackwell Publishing Ltd, 2006. 570 p. С. 323 – 340. (Blackwell companions in cultural studies; 12).
8. Jessica J. Luke. Play and Children's Museums: A Path Forward or a Point of Tension? / Jessica J. Luke Susan M. Letourneau, Nicole R. Rivera, Lisa Brahms, Sarah May. *Curator Museum Journal*. Volume 60, Issue 1. January 2017. Pages 37–46. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cura.12186/full>
9. Hooper-Greenhill E. Changing values in the Art Museums: Rethinking communication and learning // *Museum Studies: Antology of Contexts*; [edited by Bettina Messias Carbonell]. Ed. 2. Malden, MA.: Blackwell Publishing Ltd, 2012. P. 517-532.
10. Werner Frömming. Gute Stadtentwicklung denkt Kultur für alle mit. *Kulturelle Bildung für Kinder und Jugendliche*. Druckhaus Dresden GmbH, 2015. S. 26-31.
11. Antwort des Senats auf die Kleine Anfrage der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen Kindern und Jugendlichen den Weg ins Museum und zur kulturellen Teilhabe erleichtert 05.04.2016. - https://www.gruene-fraktion-bremen.de/fileadmin/bremen/homepage/0-BBue/KIAnfr/19-0358_KIAnfr_Kinder_ins_Museumseum.pdf
12. Гравюрний кабінет Берліна. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/kupferstichkabinett/bildung-vermittlung/kinder-familien.html>
13. Музей Брандхорста. Офіційний сайт: <http://www.museum-brandhorst.de/de/kunstvermittlung/kinder-jugendliche-und-familien.html>
14. Картина галерея Берліна. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/en/museums-institutions/gemaeldegalerie/education-outreach/children-families.html>
15. Музей Берггрюна. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/museum-berggruen/bildung-vermittlung/schulen-kindertagesstaetten.html>
16. Музей герцога Антона Ульріха. Офіційний сайт: <https://www.3landesmuseen.de/Herzog-Anton-Ulrich-Museum.304.0.html>
17. Музей Бодде. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/bodemuseum/bildung-vermittlung/schulen-kindertagesstaetten.html>
18. Музей Вальрафа –Ріхартса. Офіційний сайт: <https://www.wallraf.museum/junior/junior/mit-elfant-hase-im-museum/>
19. Пергамський музей. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/pergamonmuseum/bildung-vermittlung/kinder-familien.html>
20. Римсько-германський музей Кельна. Офіційний сайт: <http://www.roemisch-germanisches-museum.de/Fuer-Kinder>
21. Стара національна галерея Берліна. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/alte-nationalgalerie/bildung-vermittlung/kinder-familien.html>
22. Старий музей Берліна. Офіційний сайт: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/altes-museum/bildung-vermittlung/schulen-kindertagesstaetten.html>
23. Кунстхалле Гамбурга. Офіційний сайт: <https://www.hamburger-kunsthalle.de/programmformat/angebote-fuer-schulen>
24. Державна галерея Штутгарта. Офіційний сайт: <https://www.staatgalerie.de/besuch/bildung-vermittlung/kindergaerten-und-kindertagesstaetten.html>
25. Deutsches Hygiene-Museum Dresdner Kinder-Museum Welt Der Sinne: https://www.dhmd.de/fileadmin/user_upload/DHM/Presse/Pressemappen/DHMD_Kinder-Museum_Pressemappe.pdf

References

1. Brunighthouse-Knubel, K. Museum education in the context of the museum's functions. Cornelia Brunighthouse-Knubel. *Management of the museum. Practical guide*. Paris: ICOM, 2004. 119-132.
2. Waidacher, Friedrich. *Handbuch der Allgemeinen Museologie*. - Lviv, Litopis, 2005.. [in Ukrainian].
3. Hudson, Kenneth. *Museums of Influence*. Novosibirsk, Sibirsky khronograf, 2001 [in Russian].
4. Kalugina T.P. *Hudojestvenniy musei kak phenomen culture*. SPb.: ООО Izdatelstvo «Petropolis», 2001. [in Russian].
5. Galkina T.V. *Museevedenie: Detskiy musei*. Galkina T.V. Tomsk, 2004. [in Russian].
6. Goncharova O. M. Cultural practices for children in the USA Art Museums | Olena Mykola Goncharova // *Bulletin of the NKCCM*. K.: Millennium, 2018.- Vip. 2. P. 3-7. [in Ukrainian].
7. John H. Falk. Living in a Learning Society: Museums and Free-choice Learning / John H. Falk, Lynn D. Dierking, and Marianna Adams // *A companion to museum studies*; [edited by Sharon Macdonald]. — Padstow,

Cornwall: T.J. International Ltd, Blackwell Publishing Ltd, 2006. C. 323 – 340. (Blackwell companions in cultural studies; 12).

8. Jessica J. Luke. Play and Children's Museums: A Path Forward or a Point of Tension? / Jessica J. Luke Susan M. Letourneau, Nicole R. Rivera, Lisa Brahms, Sarah May // Curator Museum Journal. Volume 60, Issue 1. January 2017. – Pages 37–46. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cura.12186/full>

9. Hooper-Greenhill E. Changing values in the Art Museums: Rethinking communication and learning / Eilean Hooper-Greenhill // Museum Studies: An Antology of Contexts; [edited by Bettina Messias Carbonell]. Ed. 2. Malden, MA.: Blackwell Publishing Ltd, 2012. P. 517-532.

10. Werner Frömming. Gute Stadtentwicklung denkt Kultur für alle mit // Kulturelle Bildung für Kinder und Jugendliche. - Druckhaus Dresden GmbH, 2015. S. 26-31.

11. Antwort des Senats auf die Kleine Anfrage der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen Kindern und Jugendlichen den Weg ins Museum und zur kulturellen Teilhabe erleichter 05.04.2016. https://www.gruene-fraktion-bremen.de/fileadmin/bremen/homepage/0-BBue/KIAnfr/19-0358_KIAnfr_Kinder_ins_Museumseum.pdf

12. Kupferstichkabinett Berlin: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/kupferstichkabinett/bildung-vermittlung/kinder-familien.html>

13. Museum Brandhorst: <http://www.museum-brandhorst.de/de/kunstvermittlung/kinder-jugendliche-und-familien.html>

14. Gemäldegalerie Berlin: <https://www.smb.museum/en/museums-institutions/gemaeldegalerie/education-outreach/children-families.html>

15. Museum Berggruen: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/museum-berggruen/bildung-vermittlung/schulen-kindertagesstaetten.html>

16. Herzog Anton Ulrich-Museum: <https://www.3landesmuseen.de/Herzog-Anton-Ulrich-Museum.304.0.html>

17. Bode-Museum: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/bode-museum/bildung-vermittlung/schulen-kindertagesstaetten.html>

18. Wallraf-Richartz-Museum&FondationCorboud: <https://www.wallraf.museum/junior/junior/mit-elfant-hase-im-museum/>

19. Pergamonmuseum: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/ Pergamonmuseum/bildung-vermittlung/kinder-familien.html>

20. Roemisch-Germanisches-museum : <http://www.roemisch-germanisches-museum.de/Fuer-Kinder>

21. Alte Nationalgalerie: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/alte-nationalgalerie/bildung-vermittlung/kinder-familien.html>

22. Altes Museum: <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/altes-museum/bildung-vermittlung/schulen-kindertagesstaetten.html>

23. Hamburger Kunsthalle: <https://www.hamburger-kunsthalle.de/programmformat/angebote-fuer-schulen>

24. Staatsgalerie Stuttgart: <https://www.staatsgalerie.de/besuch/bildung-vermittlung/kindergaerten-und-kindertagesstaetten.html>

25. Deutsches Hygiene-Museum Dresdner Kinder-Museum Welt Der Sinne: https://www.dhmd.de/fileadmin/user_upload/DHM/Presse/Pressemappen/DHMD_Kinder-Museum_Pressemappe.pdf

Стаття надійшла до редакції 22.09.2018 р.